

Identifying Socio-Cultural Damages in the Policy-Making System of the Country's Development Programs

1. Sara Kaeidi Shadegan^{ORCID}: Department of Management, Yas.C., Islamic Azad University, Yasuj Iran

2. Jahanbakhsh Rahimi Baghmalek^{ORCID}*: Department of Management, Gac.C., Islamic Azad University, Gachsaran, Iran

3. Ali Pirzad^{ORCID}: Department of Management, Yas.C., Islamic Azad University, Yasuj, Iran

*Corresponding Author's Email Address: Jahanbakhsh.Rahimi@iau.ac.ir

Abstract:

In development programs, attention to all dimensions, including stakeholders, is of great importance. In fact, neglecting development programs can lead to cultural and social challenges. Therefore, identifying the damages of any program, particularly those of a social and cultural nature, is of significant importance. Accordingly, the present study aimed to identify socio-cultural damages in the policy-making system of the country's development programs. This research employed a qualitative approach using thematic analysis and, in terms of purpose, is applied in nature. The participants included 15 experts in the field of socio-cultural planning and specialists in the field of economics, selected through purposive sampling, who were interviewed. The research instrument was a semi-structured interview, the validity and reliability of which were examined. Thematic analysis was used to analyze the findings. The results showed that approximately 119 primary concepts, 20 secondary concepts, and ultimately 6 main themes related to the socio-cultural damages of the economic policy-making system in the country's development programs were identified. These included: reduction of social capital, deterioration of ancient heritage, emergence of social inflation, weakness in the governance system, environmental degradation, and decline in the culture of entrepreneurship. It can be concluded that in the implementation of any development-oriented program, cultural and social dimensions should be considered alongside economic factors.

Keywords: policy-making system, development, pathology, socio-cultural factors

How to Cite: Kaeidi Shadegan, S., Rahimi Baghmalek, J., & Pirzad, A. (2026). Identifying Socio-Cultural Damages in the Policy-Making System of the Country's Development Programs. *Management, Education and Development in Digital Age*, 3(1), 1-11.

شناسایی آسیب‌های اجتماعی – فرهنگی در نظام سیاستگذاری در برنامه‌های توسعه‌ای کشور

۱. سارا کائیدی شادگان^{id}: گروه مدیریت، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران

۲. جهانبخش رحیمی باغملک^{id}: گروه مدیریت، واحد گچساران، دانشگاه آزاد اسلامی، گچساران، ایران

۳. علی پیرزاد^{id}: گروه مدیریت، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران

*پست الکترونیک نویسنده مسئول: Jahanbakhsh.Rahimi@iau.ac.ir

چکیده

در برنامه‌های توسعه توجه به همه ابعاد از جمله ذی نفعان اهمیت زیادی دارد. در واقع بی‌توجهی به برنامه‌های توسعه می‌تواند چالش‌های فرهنگی و اجتماعی به دنبال داشته باشد. بنابراین شناخت آسیب‌های هر برنامه‌ای به خصوص اجتماعی و فرهنگی دارای اهمیت زیادی است. لذا، هدف از پژوهش حاضر شناسایی آسیب‌های اجتماعی- فرهنگی در نظام سیاستگذاری در برنامه‌های توسعه‌ای کشور می‌باشد. روش این پژوهش با رویکرد کیفی- تحلیل مضمون و از نظر هدف، کاربردی است. مشارکت کنندگان در پژوهش شامل ۱۵ خبره در حوزه برنامه ریزی فرهنگی- اجتماعی و کارشناسان حوزه اقتصاد بودند که با روش نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند و مورد مصاحبه قرار گرفتند. ابزار پژوهش نیز مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که اعتبار و پایایی ابزار نیز مورد بررسی قرار گرفت. برای تحلیل یافته‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که حدود ۱۱۹ مفهوم اولیه، ۲۰ مفهوم ثانویه و در نهایت ۶ مضمون اصلی مرتبط با آسیب‌های فرهنگی- اجتماعی نظام سیاستگذاری اقتصاد در برنامه‌های توسعه کشور شامل: تقلیل سرمایه اجتماعی، زوال میراث کهن، شکل گیری تورم اجتماعی، ضعف نظام حکمرانی، تخریب محیط زیست و تقلیل فرهنگ کارآفرینی شناسایی شد. می‌توان نتیجه گرفت برای اجرای هر برنامه توسعه محور باید ابعاد فرهنگی و اجتماعی را در کنار عوامل اقتصادی در نظر گرفت.

کلیدواژه‌گان: نظام سیاستگذاری، توسعه، آسیب شناسی، عوامل فرهنگی- اجتماعی

نحوه استناددهی: کائیدی شادگان، سارا، رحیمی باغملک، جهانبخش و پیرزاد، علی. (۱۴۰۵). شناسایی آسیب‌های اجتماعی- فرهنگی در نظام سیاستگذاری در برنامه‌های توسعه‌ای کشور. مدیریت، آموزش و توسعه در عصر دیجیتال، ۱۳(۱)، ۱-۱۱.

مقدمه

برنامه‌های توسعه به‌عنوان یکی از ارکان اصلی حرکت کشورها به‌سوی پیشرفت، نیازمند رویکردی جامع، هماهنگ و مبتنی بر شواهد علمی هستند که همه ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را در بر گیرد (Cremaschi et al., 2021; Fischer & Miller, 2017). در واقع، هر برنامه توسعه‌ای اگرچه با هدف ارتقای شاخص‌های اقتصادی و بهبود رفاه عمومی تدوین می‌شود، اما موفقیت آن به‌طور مستقیم به میزان توجه به ذی‌نفعان و بسترهای اجتماعی-فرهنگی بستگی دارد (Bagherpour Oskoue, 2024; Sattari et al., 2024). نادیده گرفتن این ابعاد می‌تواند نه تنها به کاهش کارایی برنامه‌ها منجر شود، بلکه آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی گسترده‌ای ایجاد کند که در نهایت روند توسعه را مختل نماید (Ahmadi Nejad et al., 2021; Seifouri & Taghavi, 2018).

سیاستگذاری توسعه، فرآیندی چندبعدی و پیچیده است که مستلزم تعامل مستمر میان سیاستگذاران، مجریان، جامعه مدنی و سایر ذی‌نفعان است (Onyekwelu et al., 2011; Smith et al., 2015). این فرآیند باید بر مبنای مدل‌های علی و با اتکا بر پژوهش‌های علمی معتبر شکل گیرد تا بتواند پاسخگوی نیازهای حال و آینده جامعه باشد (Keshvardoost, 2017; Najibi & Khorasani, 2022). در این راستا، کشورهای موفق در عرصه توسعه، سیاستگذاری را نه صرفاً مجموعه‌ای از تصمیمات اقتصادی، بلکه بستری برای ارتقای سرمایه اجتماعی، حفظ میراث فرهنگی، و تقویت تاب‌آوری اجتماعی قلمداد می‌کنند (Gershasbi & Dadashi, 2022; Sorkheh Dehi & Ashtari, 2022).

ایران به‌عنوان کشوری با تنوع فرهنگی و جغرافیایی گسترده، در مسیر سیاستگذاری توسعه با چالش‌های چندوجهی روبه‌روست. قاچاق کالا، ناهماهنگی نهادی، ضعف حکمرانی و نبود راهبردهای روشن برای تقویت فرهنگ تولید، از جمله موانعی هستند که می‌توانند اجرای مؤثر برنامه‌های توسعه را با مشکل مواجه سازند (Bahrami, 2019; Ghaderi et al., 2021). در این میان، عوامل اجتماعی-فرهنگی به‌عنوان زیرساخت‌های نرم توسعه، نقش کلیدی در موفقیت یا شکست سیاست‌ها دارند (Bagherpour Oskoue, 2022; Mehr Ali Tabar Firoozjaei & Garaeinejad, 2024). بی‌توجهی به این عوامل می‌تواند منجر به بروز پدیده‌هایی همچون کاهش سرمایه اجتماعی، زوال میراث کهن، شکل‌گیری تورم اجتماعی، تضعیف نظام حکمرانی، تخریب محیط زیست و افول فرهنگ کارآفرینی شود (Hunjra et al., 2022; Sattari et al., 2024). مطالعات پیشین نشان می‌دهد که سیاستگذاری کارآمد نیازمند درک عمیق از تعاملات میان سیاست و فرهنگ است. فرهنگ می‌تواند هم به‌عنوان محرک و هم به‌عنوان مانع در مسیر اجرای سیاست‌ها عمل کند (Cremaschi et al., 2021; Fischer & Miller, 2017). به همین دلیل، تحلیل پیوند میان سیاستگذاری و فرهنگ، به‌ویژه در حوزه توسعه، اهمیت دوچندان می‌یابد (Shapiro, 2021; Süsser et al., 2021). برای مثال، شاپیرو (Shapiro, 2021) نشان می‌دهد که حتی سیاست‌های تجاری می‌توانند دارای سوگیری‌های زیست‌محیطی باشند که بر الگوهای مصرف و تولید اثر می‌گذارند.

از سوی دیگر، تجربه کشورهایی مانند نیجریه نشان داده است که موانع بوروکراتیک، فساد، و سیاسی‌شدن ساختار اداری می‌تواند سیاستگذاری و اجرای آن را به‌شدت تضعیف کند (Khan & Khandaker, 2020; Onyekwelu et al., 2015). این تجربه‌ها نشان می‌دهد که برای پرهیز از شکست، لازم است سیاستگذاری توسعه با رویکردی سیستمی و مشارکتی طراحی و اجرا شود (Azimi, 2010; Mir et al., 2020). در ایران نیز، ضعف در هماهنگی بین نهادی، بی‌توجهی به مقتضیات محلی، و غفلت از ظرفیت‌های اجتماعی و فرهنگی، از جمله چالش‌هایی است که بارها در ارزیابی برنامه‌های توسعه مطرح شده است (Farajizadeh et al., 2018; Seifouri & Taghavi, 2018).

ادبیات توسعه همچنین نشان می‌دهد که پایداری اقتصادی بدون پایداری اجتماعی و فرهنگی امکان‌پذیر نیست (Hunjra et al., 2022; Sorkheh Dehi & Ashtari, 2022). سرمایه اجتماعی قوی، میراث فرهنگی غنی و فرهنگ کار مولد، نه تنها اهداف اقتصادی را تسهیل می‌کنند بلکه اعتماد عمومی و مشروعیت سیاسی را نیز افزایش می‌دهند (Ghaderi et al., 2021; Sattari et al., 2024). این مولفه‌ها، همان‌طور که کریماش (Cremaschi et al., 2021) اشاره کرده‌اند، جزئی جدایی‌ناپذیر از سیاستگذاری اثربخش محسوب می‌شوند.

با توجه به اهمیت این موضوع، مرور تجارب داخلی و بین‌المللی نشان می‌دهد که برای بهبود نظام سیاستگذاری توسعه، باید به شناسایی دقیق آسیب‌های اجتماعی-فرهنگی و ارائه راهکارهای عملی برای رفع آن‌ها پرداخت (Najibi & Khorasani, 2022; Mehr Ali Tabar Firoozjaei & Garaeinejad, 2022). این شناسایی نه تنها به بهبود کارایی و اثربخشی برنامه‌ها کمک می‌کند، بلکه می‌تواند مانع بروز پیامدهای ناخواسته و پرهزینه اجتماعی و فرهنگی شود (Bagherpour Oskouei, 2024; Seifouri & Taghavi, 2018). بر این اساس، هدف این پژوهش شناسایی آسیب‌های اجتماعی-فرهنگی در نظام سیاستگذاری در برنامه‌های توسعه‌ای کشور است.

روش‌شناسی پژوهش

روش این پژوهش با رویکرد کیفی-تحلیل مضمون و از نظر هدف، کاربردی است. از آنجایی که قصد این پژوهش شناخت و احصا آسیب‌های اجتماعی-فرهنگی در نظام سیاستگذاری در برنامه‌های توسعه‌ای کشور است لذا این روش به کار برده شده است. مشارکت کنندگان در پژوهش شامل ۱۵ خبره در حوزه برنامه ریزی فرهنگی-اجتماعی و کارشناسان حوزه اقتصاد بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و مورد مصاحبه قرار گرفتند. ابزار پژوهش نیز مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که اعتبار و پایایی ابزار نیز مورد بررسی قرار گرفت. برای تحلیل یافته‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول (۱) نمونه‌هایی از فرایند کدگذاری مراحل اولیه ارائه شده است.

جدول ۱. نمونه‌هایی از فرایند کدگذاری مراحل اولیه

مفهوم	جمله/پاراگراف
قابلیت درک برنامه	شناخت اهداف برنامه توسعه برای مردم باید سهلو قابل درک باشد.
مشارکت جامع	مشارکت در همه چیز باید باشد. مردم باید در تدوین سیاستگذاری‌ها مستقیم نقش داشته باشند.
کناره‌گیری ذی‌نفعان	به نظرم نادیده گرفتن مشارکت مردم در برنامه‌ها به بی‌تفاوتی اجتماعی مردم در سرنوشت تبدیل شده
لزوم مردم در سیاستگذاری	درسته سیاستگذاری را سیاست گذارها طراحی می‌کنند ولی توجه به عقید و نظر مردم مهم است.
توسعه بومی-محلی	تاریخ و فرهنگ مردم باید در برنامه‌ها توسعه اولویت اول باشد.
تناقض برنامه‌ها	شکست سیاستگذاری نتیجه جامع نبودن اهداف و تناقضهاست که به اهداف توسعه دست پیدا نمی‌کنیم.
بی‌اعتمادی افراد به برنامه‌ها	مردم وقتی نتایج مورد انتظار را لمس نمی‌کنند به مسئولین اعتمادشون از دست می‌رود.
حس بی‌قدرتی مردم	خیلی موارد مردم حس می‌کنند برنامه توسعه‌ای دولت می‌نویسد و اجرا می‌کند جدا از آن‌ها است.
پیامد برنامه ریزی سیاستگذاران اقتصادی	نتایج و عملکرد بد سیاستگذاران اقتصادی باعث شده مردم دیگر امید زیادی به اطمینان به برنامه‌ها از دست بدهند.
مسئولیت پذیری در برنامه	کارشناسان نظام سیاستگذاری باید مسئولیت پذیری داشته باشند و عواقب نتایج کار خود را بپذیرند.
شکست در برنامه و تناقض	خیلی وقت‌ها تناقض‌ها برنامه‌ها را سرگردان و بی‌نتیجه می‌کند.
تزلزل سرمایه اجتماعی	چون وضعیت اقتصادی کلان کشور ثبات ندارد مردم از نظر سرمایه اجتماعی افت کردند و اعتمادشون به خیلی چیزها از دست رفته.
بی‌توجهی به توان بومی-محلی	اینکه ندانیم فرهنگ هر منطقه با چه برنامه‌ای سازگار است و صرفاً برنامه بنویسیم اشتباه فاجعه بار هست.
درگیری قومی قبیله‌ای	وقتی یک برنامه موجب قدرت یک گروه و ضعف گروه دیگر بشود ممکن است موجب درگیری‌های قومی شود.
ناامنی سیاسی	تصور بفرمایید ضعف و اجرای یک برنامه شرایطی فراهم کند که در کشور ناامنی شدن بگیرد.
هرج و مرج	وقتی برنامه‌های توسعه بدون توجه به مردم شکل می‌گیرند هر کسی برای خودش قانون می‌نویسد.
رانت خواری گروهی	خیلی وقت‌ها برنامه مربوط به توسعه موجب ایجاد رانت برای یک گروه شده
افزایش فرهنگ بی‌قانونی	اگر دولت نتواند اعتماد مردم را جلب کند فرهنگ بی‌قانونی افزایش پیدا می‌کند زیرا فرد تصور می‌کند بهترین کار، کار خودش است.

جدول ۲. مفاهیم و مضامین اصلی آسیب‌های اجتماعی - فرهنگی در نظام سیاستگذاری

مفهوم اولیه	مفهوم ثانوی	مضامین اصلی
عدم باور به کارشناسن و خبرگان کشور	سلب اعتماد	
تحمل مردم و گروه‌ها نسبت به نتیجه برنامه از بین می‌رود	تاب‌آوری ضعیف	
وقتی برنامه گروه‌های زیادی از مردم را شامل نشود این هزینه اجتماعی در جامعه را افزایش می‌دهد.	افزایش هزینه‌های اجتماعی	تقلیل سرمایه اجتماعی
وقتی مردم احساس کنند برنامه جایگاه و منافع آن‌ها را لحاظ نکند مشارکت ضعیفی خواهند داشت.	مشارکت ضعیف	
برنامه‌ها و رسوم قدیمی مثل حفر چاه برای کشاورزی از بین می‌روند.	فروپاشی آیین‌ها و رسوم	زوال میراث کهن
برنامه فرهنگی مثل کمک به هم‌نوعان تقلیل می‌یابند.	از بین رفتن مناسک فرهنگی در جامعه	
محل‌های کوچ قدیمی کارایی خود را از دست می‌دهند.	از بین رفتن محلات اجتماع محور سنتی	
پیامد نامطلوب یک برنامه توسعه می‌تواند منجر به افزایش شورش‌ها شود. مثلاً طرح ساماندهی ساکنین حومه و حلبی‌آبادی‌ها در شهری بزرگ	اغتشاش و شورش	
گاهی زمان خاصی برای توسعه یک برنامه و کشور وجود دارد در اثر اجرای نامطلوب از بین می‌رود.	از بین رفتن فرصت‌های پیشرفت	
معمولاً نخبگان وقتی در برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی در حوزه توسعه احساس طرد بکنند به حاشیه رانده می‌شوند.	افزایش هزینه‌ها	شکل‌گیری تورم اجتماعی
وقتی دولت به عنوان مجری نتواند هماهنگی بین مردم و دستگاه‌ها فراهم کند ضعف آن بروز پیدا می‌کند.	عدم انسجام و هماهنگی بین دستگاه‌های مختلف دولتی	ضعف نظام حکمرانی
همیشه بروکراسی نمی‌تواند جوابگوی برنامه‌های توسعه محلات باشد.	ناکارآمدی بوروکراسی و ضعف در نظارت و ارزیابی	
همواره محیط زندگی در برنامه‌های توسعه مرد غفلت بوده منابع و میراث طبیعی مورد آسیب و خسارت می‌شوند.	بی‌توجهی به مولفه‌های زیست‌محیطی	تخریب محیط زیست
در اثر اجرای برنامه‌های غیر مولد آلاینده‌ها به حریم زندگی مردم وارد می‌شوند.	از بین رفتن منابع طبیعی	
کارآفرینان حمایت‌های لازم جهت ورود به برنامه‌های توسعه کشور ندارند.	افزایش آلاینده و فاضلاب‌ها به محیط شهری	
وقتی افراد در حاشیه برنامه‌های توسعه باشند روحیه تلاش از دست می‌رود.	عدم حمایت‌های مالی و معنوی به کارآفرینان	تقلیل فرهنگ کارآفرینی
تعلیم و تربیت افراد خبره افت پیدا می‌کند.	سست شدن فرهنگ کار و تلاش	
	افت آموزش‌های کارآفرینی	
	زوال ایده‌های نوآورانه	

نتایج جدول ۲، نشان می‌دهد که مضامین اصلی مرتبط با آسیب‌های فرهنگی - اجتماعی نظام سیاستگذاری اقتصاد در برنامه‌های توسعه کشور شامل: تقلیل سرمایه اجتماعی، زوال میراث کهن، شکل‌گیری تورم اجتماعی، ضعف نظام حکمرانی، تخریب محیط زیست و تقلیل فرهنگ کارآفرینی است.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که آسیب‌های اجتماعی - فرهنگی در نظام سیاستگذاری برنامه‌های توسعه‌ای کشور را می‌توان در شش مضمون اصلی شامل «تقلیل سرمایه اجتماعی»، «زوال میراث کهن»، «شکل‌گیری تورم اجتماعی»، «ضعف نظام حکمرانی»، «تخریب محیط زیست» و «تقلیل فرهنگ کارآفرینی» طبقه‌بندی کرد. این نتایج بیانگر آن است که اگرچه برنامه‌های توسعه در ایران با هدف ارتقاء شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی تدوین می‌شوند، اما کم‌توجهی به ابعاد اجتماعی و فرهنگی می‌تواند به بروز پیامدهایی

بینجامد که عملاً کارآمدی این برنامه‌ها را کاهش می‌دهد (Bagherpour Oskouei, 2024; Sattari et al., 2024). چنین وضعیتی در ادبیات توسعه نیز تأیید شده است که سیاستگذاری بدون توجه به مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی، در معرض شکست یا کاهش اثربخشی قرار می‌گیرد (Cremaschi et al., 2021; Fischer & Miller, 2017).

تقلیل سرمایه اجتماعی نخستین مضمون شناسایی شده است که به کاهش اعتماد عمومی، ضعف انسجام اجتماعی و افت مشارکت ذی‌نفعان اشاره دارد. در پژوهش‌های پیشین نیز سرمایه اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های نرم توسعه مطرح شده است که نبود آن می‌تواند اجرای سیاست‌ها را با چالش مواجه سازد (Ahmadi Nejad et al., 2021; Keshvardoost, 2017). ستاری و همکاران (Sattari et al., 2024) نیز نشان دادند که سیاستگذاری فرهنگی کارآمد می‌تواند نقش مؤثری در کاهش آسیب‌های اجتماعی و ارتقاء سرمایه اجتماعی داشته باشد. بی‌توجهی به این عامل نه تنها باعث تضعیف همبستگی اجتماعی می‌شود، بلکه منجر به افزایش هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی در فرآیند توسعه خواهد شد (Hunjra et al., 2022).

زوال میراث کهن دومین مضمون اصلی است که بیانگر از بین رفتن آیین‌ها، سنت‌ها و ظرفیت‌های فرهنگی تاریخی به دلیل اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای ناسازگار با بستر بومی است. اهمیت حفظ میراث فرهنگی و پیوند آن با توسعه پایدار در بسیاری از مطالعات مورد تأکید قرار گرفته است (Cremaschi et al., 2021; Seifouri & Taghavi, 2018). تجربه‌های جهانی نیز نشان داده‌اند که بی‌توجهی به ظرفیت‌های فرهنگی محلی می‌تواند مقاومت اجتماعی در برابر اجرای برنامه‌ها را افزایش دهد و اعتماد عمومی به سیاستگذاران را تضعیف کند (Onyekwelu et al., 2015; Smith et al., 2011). در همین راستا، مهرعلی‌تبار فیروزجایی و گرائی‌نژاد (Mehr Ali Tabar, 2022) نیز در فراتحلیل خود بر ضرورت توجه به ابعاد فرهنگی و اجتماعی در تدوین برنامه هفتم توسعه تأکید کردند.

شکل‌گیری تورم اجتماعی یافته دیگری است که به بروز پیامدهایی همچون شورش‌های اجتماعی، از بین رفتن فرصت‌های توسعه، به حاشیه رانده‌شدن نخبگان و افزایش هزینه‌های اجتماعی دلالت دارد. این نتایج با یافته‌های خان و خنداکار (Khan & Khandaker, 2020) همسوست که نشان دادند اجرای ناکارآمد سیاست‌ها می‌تواند به کاهش انگیزه نخبگان و ایجاد نارضایتی عمومی بینجامد. از دیدگاه بهرامی (Bahrami, 2019)، نبود رویکرد راهبردی و هماهنگی نهادی در سیاستگذاری نیز از عوامل مؤثر بر تشدید چنین پیامدهایی است. این مسئله به‌ویژه در کشورهایی که نظام سیاستگذاری آنها از بالا به پایین و بدون مشارکت فعال ذی‌نفعان طراحی می‌شود، شدت بیشتری پیدا می‌کند (Onyekwelu et al., 2015).

ضعف نظام حکمرانی چهارمین مضمون شناسایی شده است که ناظر بر ناکارآمدی بوروکراسی، نبود انسجام نهادی و ضعف در نظارت و ارزیابی برنامه‌هاست. چنین یافته‌ای با نتایج پژوهش قادری و همکاران (Ghaderi et al., 2021) همخوان است که نشان دادند ناکارآمدی سازوکارهای حکمرانی، از مهم‌ترین موانع اجرای موفق برنامه‌های توسعه در ایران است. همچنین، مطالعه سوسر و همکاران (Süsser et al., 2021) بر تعامل دوسویه میان مدل‌های سیاستگذاری و بستر اجرایی تأکید می‌کند و نشان می‌دهد که ضعف در یک بخش می‌تواند به کل چرخه سیاستگذاری آسیب بزند. فیشر و میلر (Fischer & Miller, 2017) نیز به اهمیت حکمرانی یکپارچه در ارتقاء اثربخشی سیاست‌ها اشاره کرده‌اند.

تخریب محیط زیست پنجمین مضمون اصلی است که به بی‌توجهی به ملاحظات زیست‌محیطی و آسیب به منابع طبیعی در اثر اجرای برنامه‌های توسعه‌ای ناسازگار با اصول پایداری اشاره دارد. یافته‌های حاضر با نتایج شاپیرو (Shapiro, 2021) هم‌راستا است که نشان داد سیاست‌های تجاری و توسعه‌ای در صورت نادیده گرفتن پیامدهای زیست‌محیطی، می‌توانند منجر به تخریب منابع و افزایش آلاینده‌ها شوند. تجربه‌های بین‌المللی نیز بیانگر آن است که گنجاندن ملاحظات محیط زیستی در سیاستگذاری، نه تنها به حفظ منابع کمک می‌کند، بلکه پذیرش اجتماعی برنامه‌ها را نیز افزایش می‌دهد (Cremaschi et al., 2021).

تقلیل فرهنگ کارآفرینی به‌عنوان ششمین مضمون شناسایی شده، به کاهش انگیزه، افت آموزش‌های کارآفرینی و نبود حمایت‌های لازم از نوآوری و خلاقیت اشاره دارد. این یافته با نتایج سرخه‌دهی و اشتری (Sorkheh Dehi & Ashtari, 2022) همسوست که بر ضرورت تحول فرهنگ اقتصادی در راستای تقویت تولید و نوآوری تأکید کردند.

همچنین، مطالعه هانجرا و همکاران (Hunjra et al., 2022) نشان می‌دهد که توسعه اقتصادی پایدار بدون ارتقاء ظرفیت‌های کارآفرینی و حمایت مؤثر از فعالان این حوزه امکان‌پذیر نیست. در این میان، نقش سیاست‌گذاری در ایجاد بسترهای حمایتی و تشویق نوآوری، کلیدی است (Bagherpour Oskoue, 2024).

در جمع‌بندی نتایج، می‌توان گفت که یافته‌های این پژوهش با بسیاری از مطالعات پیشین داخلی و خارجی همخوانی دارد و بر ضرورت نگاه سیستمی به سیاست‌گذاری توسعه تأکید می‌کند. همان‌طور که عظیمی (Azimi, 2010) در الگوی مرکز-پیرامون اشاره کرده است، توسعه نامتوازن و نادیده‌گرفتن ظرفیت‌های محلی می‌تواند به افزایش شکاف‌ها و آسیب‌های اجتماعی بینجامد. همچنین، تحلیل میر و همکاران (Mir et al., 2020) از مداخلات دولت در سیاست‌گذاری اقتصادی نشان می‌دهد که موفقیت برنامه‌ها وابسته به هماهنگی نهادی، توجه به مقتضیات فرهنگی و تقویت تعامل با ذی‌نفعان است. از این منظر، نتایج حاضر می‌تواند مبنای اصلاحات سیاستی و ارتقاء کیفیت برنامه‌های توسعه‌ای کشور باشد.

این پژوهش از نظر روش‌شناختی با رویکرد کیفی و مبتنی بر تحلیل مضمون انجام شد و به دلیل محدودیت‌های زمانی و مالی، امکان استفاده از روش‌های ترکیبی (کیفی-کمی) فراهم نشد. جامعه مشارکت‌کنندگان محدود به خبرگان حوزه برنامه‌ریزی فرهنگی-اجتماعی و اقتصاد بود و دیدگاه‌های سایر حوزه‌های تخصصی مانند محیط‌زیست، جغرافیا یا حقوق عمومی لحاظ نشد. همچنین، نتایج بر اساس ادراکات و تجارب فردی مشارکت‌کنندگان استخراج شد که ممکن است تا حدی تحت تأثیر سوگیری‌های ذهنی قرار گرفته باشد.

پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده از روش‌های ترکیبی برای افزایش اعتبار نتایج استفاده شود. همچنین، گسترش دامنه مشارکت‌کنندگان به حوزه‌های تخصصی متنوع، می‌تواند تصویر جامع‌تری از آسیب‌های اجتماعی-فرهنگی در نظام سیاست‌گذاری ارائه دهد. بررسی تطبیقی با سایر کشورها به‌ویژه کشورهای دارای شرایط مشابه، می‌تواند به شناسایی الگوهای موفق و بومی‌سازی آن‌ها کمک کند. علاوه بر این، پژوهش‌های آینده می‌توانند بر تحلیل شبکه‌ای ذی‌نفعان و نقش تعاملات میان‌بخشی در کاهش آسیب‌های شناسایی شده متمرکز شوند.

سیاست‌گذاران باید در تدوین برنامه‌های توسعه، ملاحظات اجتماعی و فرهنگی را هم‌تراز با عوامل اقتصادی لحاظ کنند. تقویت سرمایه اجتماعی از طریق مشارکت‌جویی واقعی از ذی‌نفعان، حفظ و احیای میراث فرهنگی، ایجاد سازوکارهای حکمرانی یکپارچه، گنجاندن ارزیابی‌های زیست‌محیطی در طرح‌ها، و حمایت هدفمند از کارآفرینان و نوآوران، می‌تواند از مهم‌ترین راهکارهای عملی باشد. همچنین، افزایش شفافیت و پاسخگویی در فرآیند سیاست‌گذاری، اصلاح ساختارهای ناکارآمد و ارتقاء ظرفیت نهادی دستگاه‌های اجرایی، به بهبود کیفیت و اثربخشی برنامه‌های توسعه کمک خواهد کرد.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در طی مراحل این پژوهش به ما یاری رساندند تشکر و قدردانی می‌گردد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

Extended Summary

Introduction

Development programs serve as the cornerstone of a country's progression toward economic, social, and cultural advancement, requiring a comprehensive and evidence-based approach that addresses the needs of all stakeholders (Cremaschi et al., 2021; Fischer & Miller, 2017). While such programs are generally formulated with economic growth objectives, their success is equally dependent on the integration of socio-cultural dimensions into the policymaking process (Bagherpour Oskoue, 2024; Sattari et al., 2024). Neglecting these aspects can lead to unintended social and cultural damages that undermine both the effectiveness and sustainability of development initiatives (Ahmadi Nejad et al., 2021; Seifouri & Taghavi, 2018).

Policymaking in development contexts is a complex, multi-dimensional process that requires continuous interaction between policymakers, implementers, civil society, and various stakeholders (Onyekwelu et al., 2015; Smith et al., 2011). This process must be grounded in causal reasoning and informed by empirical research to ensure that the resulting policies are both contextually appropriate and socially legitimate (Keshvardoost, 2017; Najibi & Khorasani, 2022). Countries with successful development trajectories often regard policymaking not merely as an economic management tool but as a vehicle for enhancing social capital, preserving cultural heritage, and reinforcing societal resilience (Gershasbi & Dadashi, 2022; Sorkheh Dehi & Ashtari, 2022).

Iran, as a culturally and geographically diverse nation, faces multifaceted challenges in development policymaking. Issues such as smuggling, institutional incoherence, governance weaknesses, and the absence of clear strategies to foster a productive economic culture are among the main obstacles to effective program implementation (Bahrami, 2019; Ghaderi et al., 2021). The socio-cultural components of development programs act as critical soft infrastructure, shaping public participation, policy acceptance, and the long-term sustainability of reforms (Bagherpour Oskoue, 2024; Mehr Ali Tabar Firoozjaei & Garaeinejad, 2022). Failing to integrate these considerations can lead to severe consequences such as declining social capital, erosion of cultural heritage, the emergence of social inflation, weakened governance structures, environmental degradation, and reduced entrepreneurial culture (Hunjra et al., 2022; Sattari et al., 2024).

Prior literature confirms the significance of linking policy and culture, emphasizing that culture can act as either a catalyst or a barrier to policy implementation (Cremaschi et al., 2021; Fischer & Miller, 2017). Süsser et al. (Süsser et al., 2021) highlight the reciprocal influence between policy models and implementation contexts, suggesting that deficiencies in one domain can cascade through the policymaking cycle. Similarly, Shapiro (Shapiro, 2021) demonstrates that even trade policies may have inherent environmental biases that influence patterns of production and consumption. In other countries, such as Nigeria, bureaucratic inefficiency, corruption, and politicization of administrative systems have been shown to undermine both policy formulation and execution (Khan & Khandaker, 2020; Onyekwelu et al., 2015).

Given these insights, the present study aims to identify the socio-cultural damages embedded in Iran's development policymaking system, particularly within its economic programs. Building upon domestic and international research, this investigation seeks to fill a critical gap by systematically examining the socio-cultural implications of development policy failures and their impact on national progress (Azimi, 2010; Mir et al., 2020).

Methods and Materials

This research employed a qualitative approach using thematic analysis and was applied in purpose. The participants comprised 15 experts specializing in socio-cultural planning and economic affairs, selected through purposive sampling. Semi-structured interviews were conducted to collect data, with the reliability and validity of the instrument confirmed through expert review. Thematic analysis was used to code and categorize the data into primary concepts, secondary concepts, and overarching themes. In total, 119 primary concepts, 20 secondary concepts, and six main themes were identified.

Findings

The thematic analysis revealed six main themes of socio-cultural damages within the policymaking system of the country's development programs: (1) Decline of social capital, (2) Erosion of ancient heritage, (3) Emergence of social inflation, (4) Weakness of governance systems, (5) Environmental degradation, and (6) Decline of entrepreneurial culture.

The decline of social capital was characterized by weakened public trust, reduced social cohesion, and diminished stakeholder participation. Erosion of ancient heritage referred to the loss of traditional practices, rituals, and community-based structures due to development policies misaligned with local contexts. The emergence of social inflation encompassed phenomena such as social unrest, loss of development opportunities, marginalization of elites, and rising socio-economic costs. Weakness of governance systems reflected bureaucratic inefficiencies, institutional fragmentation, and poor coordination among government agencies. Environmental degradation emerged from neglecting environmental considerations, leading to the destruction of natural resources and increased pollution. Finally, the decline of entrepreneurial culture was linked to reduced innovation, insufficient support for entrepreneurship, and a weakening of the work ethic.

Discussion and Conclusion

The results of this study underscore the critical importance of integrating socio-cultural considerations into the policymaking framework of development programs. The decline of social capital identified here aligns with previous studies emphasizing the role of trust, cohesion, and public participation as essential components of effective development (Ahmadi Nejad et al., 2021; Keshvardoost, 2017). As Sattari et al. (Sattari et al., 2024) note, cultural policymaking can be instrumental in mitigating social harms and fostering social capital.

The erosion of ancient heritage parallels findings by Seifouri and Taghavi (Seifouri & Taghavi, 2018), who highlight the need to preserve cultural traditions as part of sustainable development strategies. Ignoring these aspects can foster resistance to change and diminish policy legitimacy (Onyekwelu et al., 2015; Smith et al., 2011). The emergence of social inflation is consistent with Khan and Khandaker's (Khan & Khandaker, 2020) conclusion that ineffective policy implementation erodes elite engagement and fuels public dissatisfaction, especially in systems where decision-making is centralized and top-down.

Weaknesses in governance, as identified in this study, echo Ghaderi et al.'s (Ghaderi et al., 2021) observation that institutional inefficiencies and lack of integrated oversight are major impediments to policy success. Süsser et al. (Süsser et al., 2021) emphasize that such weaknesses disrupt the feedback loop between policy models and their implementation environments. Environmental degradation findings mirror Shapiro's (Shapiro, 2021) work on the ecological consequences of

trade and development policies that fail to incorporate sustainability measures. Finally, the decline of entrepreneurial culture aligns with Sorkheh Dehi and Ashtari's (Sorkheh Dehi & Ashtari, 2022) argument that a productive economic culture must be deliberately nurtured to sustain growth.

In conclusion, the evidence indicates that socio-cultural factors are not peripheral but central to the success of development policymaking. Addressing these issues requires a systemic and participatory approach that aligns economic objectives with cultural and social realities, ensuring that development programs are not only economically sound but also socially cohesive, culturally respectful, and environmentally sustainable.

References

- Ahmadi Nejad, F., Fatemeh, K., Yahya, S., & Sheikhzadeh Joushani, S. (2021). Examining the challenges of implementing development policies in Iran using content analysis of the management and development process. *Journal of Management and Development Process*, 34(2), 29-62. <https://doi.org/10.52547/jmdp.34.2.29>
- Azimi, M. (2010). *Simulation of a dependency (center - periphery) pattern in the analysis of underdevelopment in Sistan and Baluchestan province* <https://www.tandfonline.com>
- Bagherpour Oskoue, E. (2024). The position and role of policy-making in production leap. *Scientific Monthly "Economic Security"* VL - 12(3), 57-68. <https://www.cambridge.org/>
- Bahrami, A. (2019). Institutional inconsistency in the field of trade policy; the most important weakness of export development. *Iran Newspaper*. <https://publications.iadb.org>
- Cremaschi, M., Fioretti, C., Mannarini, T., & Salvatore, S. (2021). *Culture and policy-making*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-71967-8>
- Farajizadeh, K., Samadzadeh, H., Taghipour, H., & Kouhi, N. (2018). Identification and analysis of the institutional contexts of goods smuggling. *Journal of Police and Security Studies*, 11(1ER -). https://jsr.ut.ac.ir/article_90737.html?lang=en&lang=en
- Fischer, F., & Miller, G. J. (2017). *Handbook of Public Policy Analysis*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315093192>
- Gershasbi, A., & Dadashi, S. (2022). The system of issues and challenges of the industry, mining, and trade sector on the threshold of the Seventh Development Plan. *Bi-monthly Journal of Business Studies*. <https://link.springer.com/article/10.1007/s13563-018-0149-8>
- Ghaderi, E., Kiani, D., & Zibakalam, S. (2021). The political economy of goods smuggling in Iran: pathology of policy-making and governance mechanisms. *Journal of Global Politics*, 9(1), 1-35. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5112848
- Hunjra, A. I., Azam, M., Bruna, M. G., & Taskin, D. (2022). Role of financial development for sustainable economic development in low middle income countries. *Finance Research Letters* SP - 102793. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.102793>
- Keshvaridoost, S. (2017). Examination of the Factors Affecting the Implementation of Fifth Development Plan in Culture and Health Section in Iran Emphasized the Role of Implementation Research in Public Policy. *Politics Quarterly*, 47(2), 471-487. <https://doi.org/10.22059/jpq.2017.61766>
- Khan, A. R., & Khandaker, S. P. (2020). A Critical Insight into Policy Implementation and Implementation Performance. *Viešoji politika ir administravimas*, 15(4), 538-548 DO - 510.13165/VPA-13116-13115-13164-13102. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=479571>
- Mehr Ali Tabar Firoozjaei, M., & Garaeinejad, G. (2022). Meta-analysis of seventy years of development planning studies, in order to apply in the formulation of the regulations for formulating the Seventh Development Plan. *Journal of Research and Development Programs*, 9(3), 43-92. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0885412208327014>
- Mir, M., Hoshmandyar, N., Khosravi, M., & Taheri, A. (2020). Factors affecting government intervention in economic policy-making within the framework of the Fourth and Fifth Economic Development Plans. *Quarterly Journal of Political Sociology*, 3(4), 1873-1890. <https://www.jgeoqeshm.ir>
- Najibi, S. S., & Khorasani, A. (2022). Pathology of the system of higher education policy-making in the Islamic Republic of Iran. *Bi-quarterly Journal of Educational Planning Studies*, 11(22), 76-101. <https://jppolicy.ut.ac.ir>
- Onyekwelu, R. U., Okpalibekwe, U. N., & Dike, E. E. (2015). The Bureaucracy and the Challenges of Policy-Formulation and Implementation: The Nigerian Experience. *Arabian Journal of Business and Management Review (Oman Chapter)*, 4(10), 12-18. [http://arabianjbmr.com/pdfs/OM_VOL_4_\(10\)/2.pdf](http://arabianjbmr.com/pdfs/OM_VOL_4_(10)/2.pdf)
- Sattari, E., Ghorbani Sheikhneshin, A., & Simber, R. (2024). Explaining and evaluating the impact of cultural policy-making on reducing social harms. *Society and Politics*, 6(2), 73-96ER -. [http://arabianjbmr.com/pdfs/OM_VOL_4_\(10\)/2.pdf](http://arabianjbmr.com/pdfs/OM_VOL_4_(10)/2.pdf)
- Seifouri, B., & Taghavi, R. (2018). Pathology of Iran's development programs before and after the revolution and presentation of central strategies JO - Afagh of Humanities. 22(2), 1-23. <https://www.taylorfrancis.com>
- Shapiro, J. S. (2021). The environmental bias of trade policy. *The Quarterly Journal of Economics*, 136(2), 831-886. <https://doi.org/10.1093/qje/qjaa042>
- Smith, R., El-Anis, E., & Farrands, C. (2011). *International political economy contemporary issues and analyses*. Mokhtab. <https://www.taylorfrancis.com>

- Sorkheh Dehi, F., & Ashtari, A. (2022). Pathology of production and productive economic culture in development programs in order to formulate the Seventh Development Plan. *Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in Humanities*. <https://www.isih.ir>
- Süsser, D., Ceglaz, A., Gaschnig, H., Stavrakas, V., Flamos, A., Giannakidis, G., & Lilliestam, J. (2021). Model-based policymaking or policy-based modelling? How energy models and energy policy interact. *Energy Research & Social Science*, 75, 101984. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.101984>ER -